

korte mededelingen

Gemeente veroordeeld wegens overtreding vogelwet

Op 15 december 1995 werd de Gemeente Voorburg veroordeeld tot een onvoorwaardelijke geldboete van f 7500,- wegens overtreding van de Vogelwet. De ten laste gelegde feiten waren - samengevat - het bij herhaling verstoren van broedvogels en hun nesten door in het broedseizoen werkzaamheden uit te voeren in een stadspark. Hierbij werden bomen en struiken gerooid, sloten uitgebaggerd en de baggerspecie verspreid over de gazons en met grote machines, gepaard met veel herrie, asfalt van paden verwijderd. Voor milieu-organisaties is deze uitspraak van groot belang, omdat hiermee belangrijke jurisprudentie werd geschapen voor mogelijke toekomstige gevallen. Zoals de Officier van Justitie betoogde, wordt namelijk aangetoond, dat:

- het voor natuur- en milieu-organisaties mogelijk is met succes aangifte te doen van overtredingen van de Vogelwet

- Justitie hierbij geen onderscheid maakt tussen de gewone burger en een overheidslichaam (geen klasse-justitie dus!)

- de Vogelwet inderdaad een instrument kan zijn dat kan dienen tot de bescherming van vogels tegen onzorgvuldige groenbeheerders.

Hopelijk is dit ook een signaal naar andere overheden dat ze het goede voorbeeld moeten geven bij naleving van de 'groene wetgeving'. Gelukkig kunnen de meeste incidenten die op dit gebied plaatsvinden langs de weg van overleg worden opgelost. In het uiterste geval zou een vergunning op grond van de Vogelwet kunnen worden aangevraagd om de vogels te verstoren. Hiervoor moeten echter wel zwaarwegende argumenten aanwezig zijn.

Het wapen van een rechtszaak is vooral van belang als een overheidsinstelling zich bij herhaling schuldig maakt aan overtredingen dan wel de uitkomsten van eventueel overleg niet worden gerespecteerd. Beide zaken waren in het Voorburgse geval in het geding.

Van belang is verder een goed overleg met de Officier van Justitie en de bereidheid van politieambtenaren om procesverbaal op te maken (eventueel tegen bestuurders van de eigen gemeente). Ten slotte moet ook vaststaan, dat de Officier van Justitie tot strafvervolgning mag overgaan (ontvankelijk is). Criteria in het Voorburgse geval waren hierbij:

- de gemeente handelde niet ter uitvoering van een haar via een andere wet (bijvoorbeeld Gemeentewet) opgelegde taak
- de besluitvormingsprocedure bij het bestuurscollege was onzorgvuldig
- de werkzaamheden hadden ook buiten het broedseizoen kunnen plaatsvinden.

Wanneer aan deze criteria niet wordt voldaan, zal het moeilijk zijn voor een Officier van Justitie om op te treden.

Voor de Haagse Vogelbescherming die samen met burgers die devogels een warm hart toedra-

gen, de zaak aanspande is het winnen van de rechtszaak ook een morele overwinning. Enkele jaren geleden, toen de zelfde gemeente zonder vergunning reigernesten verwijderde tijdens het broedseizoen, lukte het niet Voorburg veroordeeld te krijgen, omdat de Officier van Justitie niet ontvankelijk werd verklaard.

■ Tom Loorij, Haagse Vogelbescherming, Rozentuin 31, 2272 XA Voorburg, (070) 386 59 26 ('s avonds).

Herman Klompprijs in 1995 voor Ben Koks

Op 9 december 1995 wordt de Herman Klompprijs uitgereikt aan Ben Koks voor zijn werk ter bescherming van de Grauwe Kiekendief.

Deze prijs, die éénmaal per drie jaar wordt toegekend, is bestemd voor een jonge amateurornitholoog, die door middel van gedegen onderzoek een bijdrage levert aan het beschermingswerk van vogels. Deze stimulerings-prijs is vernoemd naar Herman Klomp, voorzitter van respectievelijk de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (SO-VON) en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

De commissie, die de Herman Klompprijs toekent, bestaat logischerwijs uit vertegenwoordigers van deze drie organisaties. De prijs bestaat uit een platiek, vervaardigd door Frits-Jan Maas en een geldbedrag van f 2500,-.

Sinds de braaklegging van landbouwgrond in Groningen tot stand kwam en zorgde voor een overvloed aan Veldmuizen (en dus van muizeneters), is Ben Koks aan de slag gegaan om Grauwe Kiekendieven in kaart te brengen, hun nesten op te sporen en die te beschermen. Daartoe heeft Ben Koks een groep enthousiaste vogelaars rond zich geformeerd die enorm veel tijd spenderen aan deze activiteiten. Hun contacten met de meeste boeren zijn inmiddels zo goed dat die het als een eer beschouwen als er een Grauwe Kiekendief op hun land zit.

Ten gevolge hiervan verlenen ze alle medewerking bij de bescherming van deze vogel. Ben Koks en zijn medewerkers beperken de bezigheden overigens niet tot Grauwe Kiekendieven, maar houden zich ook bezig met Bruine Kiekendieven, Velduilen, veldmuizencensus en dergelijke. Door zijn enthousiasme heeft zijn werk een sneeuwbal effect op jonge vogelaars.

Jagers nog altijd op gespannen voet met stootvogels

Stootvogels vervullen in de natuur een nuttige functie. Zij zorgen er op een natuurlijke wijze voor dat de populaties waarop zij foerageren gezond blijven. Immers, zwakke en zieke exemplaren van een soort hebben een grotere kans als prooi te moeten fungeren. Daardoor is de bijdrage van de gezondere of behoudiger exemplaren van een populatie aan het voortplantingsproces

relatief groter. Omdat stootvogels prooien kunnen bemachtigen die jagers voor zichzelf als schietdoel hebben geclaimd, staan jagers en stootvogels vaak op gespannen voet. Hoewel vertegenwoordigers van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) en wildbeheereenheden vaak stellen dat zij het 'beheren' van de natuurlijke waarden als een van hun belangrijkste opdracht zien, kunnen jagers het blijkbaar maar moeilijk aanzien dat stootvogels actief zijn. Kennelijk menen jagers dat slechts de mens in staat is de natuur op de juiste wijze in stand te houden. In hun streven het publiek te overtuigen van de noodzaak van het onverkwikkelijke jachtbedrijf bewandelen jagers soms wonderlijke wegen. Zo verklaarde een woordvoerder van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) onlangs nog via een landelijk radiostation dat jacht noodzakelijk is om de biodiversiteit te verbeteren en in stand te houden! Daarnaast worden er regelmatig pogingen ondernomen om krachtig af te rekenen met ongewenste concurrentie. In het dagblad 'De Telegraaf' stond op 19 januari 1996 een bericht over vervolging van stootvogels in de Achterhoek, op een landgoed in Hoog-Keppel. De politie heeft daar onlangs een wildopzichter aangehouden en ondervraagd. De man wordt er van verdacht een aantal stootvogels te hebben vergiftigd. Op het landgoed waar de man vaak kwam, waren negen vergiftigde Buiszenders gevonden. Bij een controle van de auto van de verdachte, die door de politie werd uitgevoerd in samenwerking met de Algemene Inspectiedienst (AID), ontdekte men een flesje met een bestrijdingsmiddel. Tijdens een daaropvolgende huiszoeking bleek dat de man in zijn schuur nog drie andere soorten gif in zijn bezit had. Een laboratoriumonderzoek van de dode vogels moet uitwijzen of deze zijn overleden aan een van de aangetroffen gifsoorten.

De politie neemt de zaak hoog op. Hoewel er negen dode vogels zijn aangetroffen, is het heel goed mogelijk dat er nog veel meer slachtoffers zijn gevallen. Dit geval staat niet op zichzelf. In Heino (O.) bekende een 63-jarige man vorig jaar zestien Buiszenders en een Havik te hebben gedood. Daarbij werden op het landgoed De Gunne vergiftigde dode kippen en duiven als lokaas gebruikt. In veel gevallen worden opzichters tot het uitroeien van stootvogels op landgoederen aangezet door de grondeigenaren die liever niet zien dat hun kansen op succes bij het schieten worden verminderd. Ook de Roofvogelwerkgroep Nederland meldt dat dergelijke gevallen van vergiftiging veel voorkomen. Zij roept dan ook iedereen op alle gevallen van slachtoffers onder stootvogels onmiddellijk bij de politie te melden.

Rob Kole.

Toestand Nederlandse bos licht achteruit

De vitaliteit van het Nederlandse bos op de zandgronden is ten opzichte van 1994 licht verslechterd. Van de afzonderlijke boomsoorten vertoont de Beuk een achteruitgang ten opzichte van 1994. Dit is in mindere mate - niet significant - het geval bij de eik en de Japanse Lariks. De vi-

taliteit van de overige boomsoorten (Grove Den, Corsicaanse Den, Fijnspar en Douglas) is min of meer gelijk gebleven. Het aandeel weinig of niet vitaal bos is toegenomen van 21 tot 24%. Het aandeel vitaal of minder vitaal nam derhalve af van 79 tot 76%. Over een langere periode gezien vertoont de vitaliteit van de Douglas, de Fijnspar en de Corsicaanse Den een negatieve ontwikkeling; er lijkt geen sprake van een stabilisatie op een lager vitaliteitsniveau. Dit zijn de belangrijkste conclusies uit het rapport 'De vitaliteit van het Nederlandse bos in 1995', dat minister Van Aartsen op 18 december 1995 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden.

Regionaal bestaan er geen grote verschillen in vitaliteit. Vergeleken met 1994 lijkt er sprake van een verslechtering in de oostelijke, midden en zuidelijke bosgebieden. Deze verslechtering is niet significant. In andere bosgebieden bleef de vitaliteit min of meer gelijk.

De droogte in 1995 heeft invloed gehad op de vitaliteit door bladverkleuring met name bij de Beuk. Bij de Eik en de Japanse Lariks spelen insecten- en schimmelaantastingen een rol bij de achteruitgang. Verder heeft bij de Beuk zware zaadddracht de vitaliteit doen afnemen. Extreme weersomstandigheden kunnen leiden tot verzwakking van de bomen, waardoor ze vatbaar worden voor aantastingen. Dit lijkt bij de Fijnspar het geval, waar in verschillende opstanden aantasting door de letterzetter voorkomt. Onderzoek heeft aangetoond dat een onevenwichtige voedingsstoffenbalans een nadelig effect heeft op de vitaliteit van de Douglas. Mogelijk speelt ook Wortelzwam een rol.

Sinds 1984 wordt door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de vitaliteitstoestand van het Nederlandse bos geïnventariseerd. Tot 1995 gebeurde dit door middel van een landelijke inventarisatie. Aan de hand van metingen over de blad- of naaldbezetting en de blad- en naaldkleur werd gekeken naar de vitaliteitstoestand en de veranderingen hierin. Ook werd gekeken naar enkele belangrijke oorzaken van die veranderingen. Het bosvitaliteitsonderzoek was signalerend van karakter en derhalve konden maar beperkt conclusies uit de gegevens worden getrokken.

In 1995 is het nieuwe meetnet bosvitaliteit van start gegaan. Het meetnet Bosvitaliteit bestaat uit 200 punten die representatief zijn voor de bossen op de zandgronden. Over bossen op gronden anders dan zand kunnen geen uitspraken meer worden gedaan, omdat deze gronden geen deel uitmaken van het meetnet Bosvitaliteit (de bossen op de zandgronden, die het meest gevoelig zijn voor vermeting en verzuring, beslaan samen circa 70% van het Nederlandse bos). Het meetnet Bosvitaliteit richt zich naast de ontwikkeling van de vitaliteit ook op de oorzaken van vitaliteitsveranderingen en op de veranderingen die in het boscossysteem optreden. Daarom wordt naast de vitaliteit van de bomen ook de chemische samenstelling van de bodem, de bladsamenstelling, de bodemvegetatie en bodemschimmels opgenomen. De resultaten hiervan komen pas in 1996 beschikbaar.

Pfältzer-Birnie Fonds voor monumenten en natuur

In het najaar 1995 is onder beheer van het Prins Bernhard Fonds het Pfältzer-Birnie Fonds opgericht.

Met dit fonds wil de initiatiefneemster een bijdrage leveren aan de monumentenzorg en het natuurbehoud in Nederland. De schenking waarmee het fonds is geïnitieerd omvat twee miljoen gulden. Uit het Pfältzer-Birnie Fonds zal jaarlijks circa 120.000 gulden beschikbaar komen. Aanvragen kunnen rechtstreeks tot het Prins Bernhard Fonds (postbus 19750, 1000 GT Amsterdam) worden gericht.

Het nieuwe fonds is in 1996 operationeel geworden. Daarmee is het totale aantal Fondsen op Naam dat door het Prins Bernhard Fonds in opdracht van particulieren wordt beheerd, gestegen tot vierentwintig.

Vliegende hectaren bakermat voor Grutto's

Omdat men zich zorgen maakt over de achteruitgang van weidevogels, is in Friesland een proefproject opgezet dat er toe moet leiden dat de juveniele vogels de komende jaren meer kansen krijgen. Met name de achteruitgang van de Grutto is alarmerend. Deze soort heeft onder andere sterk te leiden van de verlagingen van de poldergrondwaterpeilen. Grutto's zoeken met hun lange, buigzame snavel het benodigde voedsel diep in de bodem op. Door het verlagen van de waterstand wordt de bodem echter harder en is het, zeker voor de jonge vogels, erg moeilijk de prooidieren te bemachtigen. Daarnaast lopen vooral de pullen steeds grotere risico's, door de vroege start van het maaiseizoen. Door het maaien missen zij de bescherming van hoog gras tegen predatoren en vertrapping door vee. Ook worden veel jonge weidevogels gedood door het rijden met de moderne grote maaimachines in het land.

In de provincie Friesland is inmiddels een vijfjarig proefproject opgezet dat er op is gericht de kans op broedsucces voor weidevogels te vergroten. In de provincie zijn proefgebieden aangewezen met een gezamenlijke oppervlakte van negenduizend hectare. In de gebieden kunnen boeren percelen aanmelden, waarvoor speciale beheerovereenkomsten worden afgesloten. Omdat de veehouders zelf mogen aangeven welke percelen zij in aanmerking willen laten komen, is de term 'vliegende hectaren' (in de Friese taal 'fleanende hektaren') gekozen. Voor de desbetreffende percelen mag gedurende vijf jaar pas na 10 juni worden gemaaid en ook het vee mag er pas later in worden uitgezet. Deze maatregel is voor de vogels een belangrijke verbetering, want het maaien begint tegenwoordig bij gunstige weersomstandigheden vaak al eind april of begin mei. Door de beheermaatregelen worden aanzienlijk minder nesten vertrap en lopen de jongen minder kans de dood te vinden onder de maaimachines. Omdat in de vliegende hectaren het gras langer door kan groeien, ontstaan 'vluchtheuvels' waarin de jongen kunnen schui-

len bij dreigend gevaar. Om het succes van de proef na te gaan, wordt regelmatig onderzoek uitgevoerd. Daaruit is al gebleken dat de Grutto's de ongemeaaide percelen inderdaad opzoeken met hun jongen. Deze percelen lijken 'eilandjes van rust' te zijn, die behalve voor vogels overigens ook gunstig zijn voor de ontwikkeling van de weideflora, zoals Pinksterbloemen en Boterbloemen.

Ook de komende tijd zal het onderzoek naar de effecten van het project doorgaan. Inmiddels is al vastgesteld dat de belangstelling van de veehouders voor deelname aan het project groot is. Er werken zeventig veehouders op vrijwillige basis mee aan het project. De financiële vergoeding van 960 gulden per hectare is voor de meesten aantrekkelijk, al vinden sommigen dat deze vergoeding nog niet voldoende is. Door het uitstellen van het maaien derven de boeren een deel van hun inkomsten. Ook vinden sommigen dat de kwaliteit van het gemaaid lange gras onvoldoende is als ruwvoer voor de koeien. De provincie zal zich daarom nog beraden over de definitieve hoogte van de vergoedingen.

■ Bron: NRC/Handelsblad, vrijdag 12 januari 1996, blad 6.

Land Use and Cover Change-project presenteert plan

Op 29 januari 1996 vond te Amsterdam de presentatie plaats van een internationaal plan voor wetenschappelijk onderzoek naar veranderingen van landgebruik. Dit gebeurde op de openingsdag van de Open Science Meeting of Land Use and Cover Change (LUCC) die van 29 tot en met 31 januari 1996 plaatsvond bij de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), Trippenhuis, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam. Wetenschapsbeoefenaren uit ongeveer dertig landen met een zeer diverse wetenschappelijke achtergrond namen deel. De Open Science Meeting werd geopend door professor dr. P.J.D. Drenth, president van de KNAW, en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, M. de Boer.

Ieder bos dat wordt gekapt of juist geplant, iedere stad of dam die wordt gebouwd, iedere akker die natuur mag worden - al die kleine en grote veranderingen in het gebruik van land over de hele aardbol dragen bij aan milieuveranderingen op wereldschaal. Wat sociaal-economische gevolgen heeft, die op hun beurt tot nieuwe veranderingen in het gebruik van land kunnen leiden. Land Use and Cover Change is een nieuw onderzoeksproject van het International Geosphere and Biosphere Programme (IGBP) en het Human Dimensions of Global Change Programme (HDP). Het heeft tot doel meer inzicht te krijgen in de relaties tussen de manier waarop land wordt gebruikt of is bedekt enerzijds en ons handelen, biologische en fysieke factoren en uiteindelijk milieu- en klimaatveranderingen anderzijds en vervolgens de methoden te verbeteren waarmee deze veranderingen kunnen worden voorzien. De behoefte aan meer kennis is groot, omdat veranderingen in gebruik en bedekking van land zowel tot de belangrijkste oorzaken van

wereldwijde milieu- en klimaatveranderingen horen als tot de gevolgen daarvan.

Dag in dag uit vinden er op lokaal, regionaal, landelijk en wereldniveau gebeurtenissen plaats die veranderingen teweeg brengen in biodiversiteit, waterhuishoudingen, stofkringlopen en daardoor op de wisselwerking met de atmosfeer en op het mondiale klimaat. Deze veranderingen hebben vaak te maken met de behoefte van mensen aan zaken als voedsel, brandstof en ruimte, maar ook met spelen van de natuur. Zowel bij wetenschappers als bij beleidsmakers bestaat er grote behoefte aan meer duidelijkheid over de rol die landgebruik en de begroeiing van het aardoppervlak speelt in het veelomvattende complex van 'Global Change'. Met het oog op duurzame ontwikkeling en om, al naar gelang de behoeften en normen die op een bepaald moment gelden, op tijd in te kunnen grijpen, is meer kennis essentieel. Een probleem daarbij is dat grootschalige berekeningen vaak niet voldoen voor grote delen van de wereld, terwijl prognoses op lokaal en regionaal niveau veel te specifiek zijn om geëxtrapoleerd te kunnen worden.

Het Science Plan van Lucca pakt het probleem van drie kanten aan: via veldstudies, door thematische evaluaties van veranderingen in landgebruik en door de integratie van regionale en mondiale voorspellende modellen. Bovendien wil Lucca in kaart brengen wat er nu eigenlijk al precies is onderzocht en welke gegevens nog nodig zijn. Het Science Plan steelt op internationale en interdisciplinaire samenwerking waarbij zowel de natuurwetenschappen als sociaal-economische wetenschappen bijdragen moeten leveren.

FORSE AANSLAG OP POPULATIE SCHOLEKSTERS

Duizenden gevluchte Scholeksters slachtoffer van intensieve Franse plezierjacht

Duizenden Scholeksters, die half januari vanuit Nederland naar het zuiden zijn getrokken, worden momenteel slachtoffer van de intensieve jacht in Frankrijk. Deze Scholeksters overwinterden in de Waddenzee, maar omdat die in de loop van januari is dichtgevroren hebben grote groepen het gebied verlaten op zoek naar ijsvrije wadgebieden. De Zeeuwse Delta is het eerste geschikte gebied dat ze op hun zuidwaartse vlucht tegenkomen. Dat zat echter vol met de 'eigen' winterpopulatie, die het al moeilijk had om aan voedsel te komen. De meeste zijn daarom doorgetrokken naar Noordwest-Frankrijk, waar de vogels, die in zwakke conditie zijn, in groten getale worden geschoten. Het gaat hier om pure plezierjacht. Zelfs voor consumptie worden ze niet gebruikt. Samen met de inmiddels door het langdurige winterse weer méér dan 5000 omgekomen Scholeksters in de Waddenzee betekent dit een forse aanslag op de Nederlandse en Westeuropese populatie.

Nederland is zowel voor de broedpopulatie als de winterpopulatie Scholeksters van groot belang vanwege de Waddenzee en Zeeuwse Delta.

Het voedsel van deze vogelsoort bestaat uit Kokkels en Mossels. De Scholekster is nauwelijks in staat om over te schakelen op andere vormen van voedsel. Normaal gesproken overwinteren in de Waddenzee jaarlijks rond de 200.000 exemplaren. Half januari van dit jaar waren er daarvan nog zo'n 50.000 tot 70.000 Scholeksters over. Deels als gevolg van sterfte, deels doordat vele vogels zijn weggetrokken, voornamelijk naar de Franse kustgebieden.

Het zijn over het algemeen de sterke exemplaren die nog kans hebben gezien om midden in de winter een vlucht van zo'n vijfhonderd kilometer te maken. Juist deze sterke exemplaren, die voor het broedsucces van een populatie zo van belang zijn, worden nu getroffen. De broedpopulatie zal zich door deze klap maar langzaam kunnen herstellen.

In Frankrijk concentreren de vogels zich op de weinige slijkgebieden langs de noordwestkust in de departementen Nord, Pas-de-Calais en Somme. De jacht is daar dit jaar tot 29 februari geopend op allerlei vogelsoorten, waaronder verschillende soorten steltlopers. In twee departementen zijn voor een korte periode beperkte jachtstops ingesteld, maar deze zijn niet tot nauwelijks nageleefd.

Wij zijn, evenals Vogelbescherming, van mening dat aan de jacht op deze en andere steltlopers een einde moet komen. Bovendien is het buitengewoon noodzakelijk dat de voedselsituatie in de Waddenzee goed in het oog wordt gehouden. Alleen bij voldoende aanbod van Kokkels en Mossels zal de Scholeksterpopulatie zich goed kunnen herstellen.

Ecotoerisme kan natuur in Oost-Polen redden

In het oosten van Polen vinden wij twee natuurgebieden van onschatbare waarde: de vallei van de rivier de Biebrza en het oerbos van Białowieża.

Het ongerepte stroomdal van de rivier de Biebrza in Polen bestrijkt een moerasgebied ter grootte van de provincie Utrecht. De natuur is er van een ronduit verpletterende rijkdom. Elanden, Otters, Bevers, Wolven, Zwarte Ooievaars, Kraanvogels, Schreeuwarenden en Waterrietzangers vinden er rust en ruimte. In 1993 is dit gebied als officieel Wereld Natuur Fonds 'wetland' veilig gesteld voor ontwatering en ontginning.

Op een steenworp afstand van de Russische grens, in het uiterste oosten van Polen, ligt het laatste grote oerbos van Europa: het Białowieża woud. Het bos is vooral bekend om het voorkomen van de laatste wilde Wisenten (Europese bison). Reeds in 1947 kreeg een deel van het woud de officiële status van Nationaal Park. Het is tevens aangewezen als UNESCO biosfeerreservaat.

Zowel de Biebrzavallei als de wouden rond het Nationale park Białowieża worden verstoord door de plezierjacht. Naast de plezierjacht vormt de commerciële houtkap rond het Nationaal Park van Białowieża een bedreiging.

Het beleid van de Poolse regering is tegenstrijdig. Enerzijds is er de toezegging de twee par-

ken te beschermen en zelfs uit te breiden maar anderzijds moedigt de regering de houtkap en plezierjacht aan.

Het is uitermate storend te weten dat de jacht momenteel waarschijnlijk de belangrijkste toeristische activiteit en inkomstenbron voor de regio is. Hopenlijk zal dit niet zo blijven. De laatste tijd is de overveldigende natuur van het gebied regelmatig in het nieuws. Mede als gevolg hiervan is er een toenemende belangstelling voor natuurreizen naar de regio. Gebleken is dat ecotoerisme een effectief middel kan zijn om de (plaatselijke) autoriteiten ervan te overtuigen het gebied niet te exploiteren maar te conserveren. Door het gebied als ecotoerist te bezoeken kunnen wij jagers, bosexploitanten en de (plaatselijke) autoriteiten duidelijk maken dat er ook een meer sympathieke en milieuvriendelijke manier bestaat om inkomsten uit het gebied te vergaren.

Rietgans als begeleider van kleine zwanenpaar

In de winter van 1994/1995 zat ik als fanatieke kleine-zwanenaflezer in de Wieringermeerpolder naar een merkwaardig schouwspel te kijken. In een grote groep Kleine Zwanen aan de Klieverweg, even ten noorden van Wieringerwerf, was ik met name geïnteresseerd in de halsbanden en pootringen. En daarbij hoort ook het proberen vast te leggen van de familieverbanden van de geringde Kleine Zwanen. In een grote groep Kleine Zwanen probeerde ik uit te vinden of het de ♂ (Engelse) geringde Kleine Zwaan (rechts geel YXH), ofte wel 'Sligo' genoemd door de mensen van de Wildfowl and Wetlands Trust, een partner en eventueel jongen had. Wat mij opviel was dat zich in de buurt van 'Sligo' steeds een juveniele (toendra)Rietgans ophield. Deze jonge Rietgans vertoonde zelfs een agressief gedrag wanneer er andere Kleine Zwanen te dicht in de buurt van 'Sligo' kwamen! En ik moet zeggen dat het best een lachwekkend schouwspel was, zo'n relatief kleine Rietgans te zien 'blazen' tegen een groep Kleine Zwanen! Maar de Rietgans slaagde er wel in ze op een afstandje te houden. Nadat ik dit schouwspel een tijdje had gevolgd vloegen 'Sligo' en zijn partner met de juveniele Toendrarietgans gedrieën weg naar een ander perceel. Ik was met stomheid geslagen want hoe komt een paartje Kleine Zwanen aan een juveniele Toendrarietgans als waakhond? Na deze 'ontmoeting' heb ik het edele trio van 18 december 1994 tot en met 21 januari 1995 nog een tiental malen gezien. Niet alleen in de Wieringermeer maar ook in de Anna Paulownapolder. In de Anna Paulownapolder was ik er getuige van dat de jonge Rietgans bij vader 'Sligo' in de buurt liep en vervolgens naar zijn 'onnatuurlijke' moeder snelde, die een eindje verderop lag te slapen, en haar bij haar achterwerk 'aanpikte' alsof hij zeggen wilde: hé, wakker worden moeder, we gaan verkassen hoor!

Na verscheidene telefoontjes waren er twee opties voor deze merkwaardige familie Kleine Zwaan. Of het paartje Kleine Zwanen moet een ei van een Rietgans in een nest hebben gehad, of de Rietgans moet als (eenzaam en verlaten?)

kuiken toevallig in de toendra van Siberië het paartje Kleine Zwanen zijn tegengekomen en deze als zijn vader en moeder hebben beschouwd. De eerste optie lijkt mij het minst voor de hand liggend, aangezien (Kleine) zwanen toch behoorlijk agressief hun nest verdedigen en waar zijn dan de 'echte' jongen van 'Sligo' en zijn partner? De kans dat een rietganzenjong zijn ganzenouders is kwijtgeraakt en zich vervolgens bij een paartje Kleine Zwanen aansluit, lijkt mij veel reëler. Maar dit verhaal is nog niet af, sterker nog het is nog steeds actueel!

Op 7 november 1995 zat ik in de Wieringermeer tijdens mijn dagelijkse middagpauze weer achter de Kleine Zwanen aan en las aan de Oostermiddenmeerweg ten zuiden van Wieringerwerf een aantal gemerkte Kleine Zwanen af van een grote groep, waarin ook één Rietgans aanwezig was. Nu is één Rietgans in een groep Kleine Zwanen zo vroeg in het seizoen op zich niet iets om van wakker te liggen, want dat gebeurt wel vaker als er begin november nog weinig Rietganzen zijn binnengekomen. Bij de aflezingen die ik 's avonds noteerde en nakeek zat ook rechts geel YXH. Plotseling begon mij een lichtje te branden en na snel de gegevens van vorig jaar erbij gepakt te hebben, dacht ik... het zal toch niet waar zijn, hè! Maar direct de volgende dag werd mijn vermoeden al bevestigd want in een groep van vierhonderd Kleine Zwanen liepen 'Sligo' en de Rietgans broederlijk naast elkaar! En toen er een aantal Kleine Zwanen te dicht in de buurt kwamen, vertoonde de Rietgans weer duidelijk een agressief gedrag! Enkele dagen later kreeg ik de mogelijkheid om alles beter te observeren en bleek dat 'Sligo' en zijn partner niet alleen een Rietgans als waakhond hadden, maar ook nog eens drie jongen mee terug hadden genomen uit Siberië!

Tot op heden (17 december 1995) heb ik het, inmiddels edele zestel, al weer vele malen kunnen observeren en het blijft een prachtig gezicht om de Rietgans zo broederlijk tussen de drie jonge Kleine Zwanen en hun ouders te zien liggen! Ook al zijn er inmiddels vele Rietganzen die samen met de Kleine Zwanen op de bietenakkers foerageren, je moet niet denken dat de Rietgans zich bij zijn soortgenoten voegt. Ik heb de Rietgans één keer op een vergissing kunnen betrappen toen een kleine groep Kleine Zwanen de grote groep verliet om zo'n vijfhonderd meter verderop te gaan zitten, waarbij de Rietgans meevloog. Maar na hooguit twee minuten had de Rietgans in de gaten dat 'Sligo' en zijn partner en de drie jongen niet waren meegekomen. Al luid 'gakkend' kwam hij snel weer terugvliegen naar 'zijn' familie om zich tussen de drie jongen te voegen en daarna pal naast 'Sligo' te gaan slapen, terwijl moeder met de drie jongen ging foerageren!

Ik ben benieuwd hoe lang de Rietgans dit 'onnatuurlijke' familieverband volhoudt, want ik kan me haast niet voorstellen dat hij nog een keer met 'Sligo' en zijn partner naar Siberië op en neer vliegt als één familie. Ook ben ik erg nieuwsgierig of dit verband tussen Kleine Zwanen en Rietganzen wel vaker voorkomt. En

mocht niemand anders ooit een ♂ geringde Kleine Zwaan (rechts geel YXH) zien, let dan even op of er niet toevallig een Rietgans in de buurt loopt. Ik hoor het graag, evenals John Bowler van de Wildfowl and Wetlands Trust in Engeland!

■ Wim Tijssen, De Dolven 39, 1778 JP Westerland, (0227) 59 30 95.

Vogels kijken op het wad

De familie Boom op Texel is bereid om bij vroegtijdige aanmelding voor vogelwerkgroepen met hun boot het wad af te zoeken naar vogels in het voor- en najaar. Er is een grote tent aan boord waar men beschut tegen wind en regen met de telescopen kan staan en een kleine koffiekamer waar men even warm kan zitten.

Men is ook bereid in overleg om groepen vanuit Den Helder op te halen (dat scheelt de Texelse boot).

Misschien is het iets om dat met verscheidene werkgroepen te doen. Er is voldoende plaats. Wij zijn in het voorjaar mee geweest en het is wel de moeite waard.

Familie Boom, Het Buurtje 12, 1792 BE, Oudeschild, Texel (0222) 31 36 39.

■ Miep & Otto Kimmijzer, Nieuwe Prinsengracht 96 bel, 1018 VW Amsterdam, (020) 626 81 82.

Professor W.J. Wolff benoemd tot hoogleraar Mariene biologie

Professor dr. W.J. Wolff is benoemd tot hoogleraar Mariene biologie aan de Faculteit der Wetenschappen en Natuurwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Binnen de afdeling Biologie houdt hij zich bezig met ecologie, in het bijzonder met bodemorganismen van de zee. Wim Wolff promoveerde in 1973 aan de Rijksuniversiteit Leiden op het proefschrift *The estuary as a habitat. An analysis of data on the soft-bottom macrofauna of the estuarine area of the rivers Rhine, Meuse, and Scheldt*.

Wolff heeft veelvuldig onderzoek uitgevoerd en geleid in binnen- en buitenland, waaronder in West-Afrika. In 1990-1991 was hij expeditieleider van de Eerste Nederlandse Landexpeditie naar Antarctica. Voor zijn onderzoek in het Waddengebied ontving hij in 1994 de Wilhelmshaven-Preis der Meeresforschung, een initiatief van het Senckenberg-Institut Wilhelmshaven en het bestuur van deze Noordduitse stad.

Wolff heeft een groot aantal wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke publicaties op zijn naam staan, waaronder diverse boeken. Zo was hij als initiator, co-auteur en eindredacteur betrokken bij de uitgave van de elf delen tellende serie *Ecology of the Wadden Sea*. Zijn betrokkenheid bij het vakgebied blijkt verder ondermeer uit zijn lidmaatschappen van vele commissies en werkgroepen op het terrein van onderzoek en natuurbehoud.

Willem Jan Wolff (Eelde 1940) studeerde van 1958 tot 1964 biologie in Leiden. Van 1965 tot 1975 was hij werkzaam bij het Delta Instituut voor Hydrobiologisch Onderzoek in Yerseke. Gedurende twintig jaar (1975-1995) was hij verbonden aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer op

Texel en in Leersum, het latere Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek. In 1989 werd Wolff tot deeltijds hoogleraar benoemd bij de vakgroep Waterkwaliteitsbeheer en Aquatische Oecologie van de Landbouwuniversiteit Wageningen. Inmiddels is Wolff zijn werkzaamheden aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) begonnen.

Verboden wildhandel in Laren en Hilversum

Bij twee poeliers aan de Larense Rijt en de Hilversumse Koningsstraat zijn grote partijen wild gevangen in beslag genomen, waarin het verboden is te handelen of waarvoor een jachtverbod geldt.

In Laren werden bovendien negentien schijven krokodil aangetroffen. Een woordvoerder van de Dienst Bureau Natuurhandhaving in Doorn zegt dat wordt onderzocht of de krokodil legaal is verhandeld. Dit vlees is (nog) niet in beslag genomen. De Larense poelier beschikte bij controle niet over de vereiste papieren.

Bij de Hilversumse poelier werden vier Watersnippen en vijftienveertig wilde-ganzeborsten aangetroffen. Slechts handel in Wilde Eend, Smient en Meerkoet is toegestaan. Bij de Laarder poelier zaten driehonderd ganzen- en zwanbouts onder de klep van de vriezer.

Tevens werd vlees aangetroffen van Hout- en Watersnippen, Goudplevier, talingen, Kuif- en Tafeleenden. Jacht op of handel in deze watervogels is verboden.

Bron: De Gooi- en Eemlander, 30 januari 1996.

Vliegtuig jaagt ganzen dood in

Zeker 45 ganzen zijn in de polder Oukoop bij Nieuwer-Ter-Aa om het leven gekomen toen zij tegen een hoogspanningskabel vlogen.

Een getuige zag een groot koppel ganzen over de polder vliegen. Toen er een vliegtuig overkwam schrokken zij en gingen plotseling veel lager vliegen. Daarbij botsten de dieren tegen de kabel en storten dood neer.

Slechts vier ganzen overleefden de klap en bleven gewond aan vleugels en poten liggen.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 1 februari 1996.

Geen plaats meer voor het Korhoen?

Graag wil ik reageren op het artikel van Jos Overbeeke in 'Het Vogeljaar' nummer 6, december 1995. Ik ben zeer verbaasd over het feit dat juist een vogelman met een stelling komt, dat er geen plaats meer is voor het Korhoen in Nederland.

Het is moeilijk in te schatten hoe de stand van de Korhoenders, duizenden jaren geleden was. Wel waren er behoorlijk wat open gedeelten door de hoge waterstand, de grote kudde's hoefdieren en misschien natuurrampen.

Over dat de heide niet altijd een natuurlijke vegetatie is geweest, wordt volgens de laatste begrippen, verschillend gedacht. In ieder geval is het wel zo, dat de heide honderden jaren een belangrijk aspect was in vele delen van ons land. In ieder geval is de heide in ons land er veel langer

geweest sinds ze er in onze tijd niet meer is. En laten wij op de Sallandse Heuvelrug niet over natuurlijke bossen praten. In de oorlog en ook erna is hier veel produktiebos aangelegd (grotendeels dennen). Eerst door de arbeidsdienst, later door Staatsbosbeheer.

En wat is er op tegen om de heide hier weer een kans te geven, ten behoeve van het Korhoen, Nachtzwaluw, Boompieper, Boomleeuwerik, Wulp, Kneu en Geelgors?

Er zijn elders veel meer arealen aanwezig voor bos- en stootvogels, onder ander de Veluwe, Achterhoek, Drenthe enzovoorts. Belangrijker voor de vogelwereld is het om een grotere diversiteit te hebben dan alleen bosvogels.

Bovendien is dit een grote kans, niet alleen voor Nederland, maar voor heel Europa om het Korhoen en de Nachtzwaluw te behouden. Het is vaak moeilijk om de overheid achter een bepaald beleid te krijgen. Dat moeten wij dan niet meer dwarsbomen. Bovendien ligt het gebied in een centraal gedeelte van waaruit dicht bij liggende natuurgebieden opnieuw kunnen worden bevolkt, zoals het Wierdense Veld en De Borkeld. Het is zelfs niet uitgesloten, dat in de verre toekomst gebieden als de Lemelerberg, bepaalde gedeelten van Twickel, het Aamsveen en het Haaksbergerveen weer kunnen worden bevolkt. Gelukkig zijn wij het over het terugdringen van het autoverkeer eens. Voor invaliden kan een uitzondering worden gemaakt met een snelheid die de 15 km per uur niet te boven gaat.

Ook is eraan te denken om tijdens de heidebloei wat meer wandelpaden open te stellen. De jongen zijn dan toch al wat groter. Ik eindig met de stelling dat er nu en in de toekomst een goede plaats voor Korhoen en Nachtzwaluw moet zijn in Nederland.

■ G.J. van Zalk, coördinator van Natuur en Landschap, Milieuraad Hengelo (O.), Woltersweg 86, 7552 DE Hengelo (O.).

Slapen in de sneeuw

Jack London vertelt in zijn boeken over het hoge noorden, dat sledehonden zich voor de nacht een nest maken in de sneeuw. Ze laten zich helemaal insneeuwen. De wilde stamvorm de Wolf zal dit ook wel doen. Beren laten zich in de winter graag insneeuwen en krijgen in die tijd zelfs jongen. Vrouwelijke IJsberen zoeken zich een hol in een besneeuwde helling die te stijl is voor de zware mannetjes die gevaarlijk zijn voor de jongen. Beren vormen in het najaar grote vetreserves waar ze de winter mee door kunnen en zelfs jongen zogen. Ik vertelde al eens van Sneeuwhoenders die in de winter als Mollen onder de sneeuw wonen. Het zou mij niet verwonderen als Sneeuwgorzen ook als honden in de sneeuw kruipen, als ze in het voorjaar met een harde zuidoostenwind in Groenland aankomen in een sneeuwbul. Het helpt wel. Tussen los gestapelde, pas gevallen ijskristallen zit veel lucht en stilstaande lucht is een prima isolatiemiddel, zoals een donsdeken wel aantoonde.

Als jongen merkte ik een keer bij mijn ouderlijk huis in Friesland dat Huismussen ook in de sneeuw kunnen gaan slapen. Er lag een dik pak sneeuw op een dakgoot en hoog tegen de pan-

nen, Huismussen storten zich daar pardoos in en bleven zitten in een holletje. Hier bij mij thuis in Wageningen zag ik eens aan de noordkant van het huis waar een dik pak sneeuw tegen de muur lag, precies zulke gaten. Ik heb de mussen er niet bij gezien, maar de gelijkenis was duidelijk. Ik houd me aanbevolen als een van de lezers van 'Het Vogeljaar' zoiets heeft opgemerkt. Het is opmerkelijk dat de Huismus, die toch uit het mediterrane gebied stamt tot zoiets in staat is.

■ Professor dr. W.H. van Dobben, Dorskampweg 4, 6704 PB Wageningen.

Onwettige jacht op trekvogels op Cyprus

Op 12 september 1995 vertrokken wij met z'n vieren voor drie weken naar Cyprus om daar te gaan kijken wat dit eiland ons aan natuurschoon te bieden heeft, onze interesse ging vooral uit naar vogels. In totaal hebben wij 120 soorten waargenomen. Dat is niet slecht, gezien het aantal soorten (200) dat in het najaar daar voorkomt. De Cyprustapuit (*Oenanthe cyprica*) was regelmatig te zien, de Cyprugrasmus (*Sylvia melanothorax*) hebben wij maar één keer kunnen waarnemen. Beide soorten zijn daar endemisch. Het weer speelde ons enigszins parten, de temperatuur lag nog tussen de 30 en 35 graden, en het water in de zoutmeren was verdampt. In de zoutmeren waar normaal vele soorten aanwezig zijn, reden nu auto's met mensen in camouflagepakken en dubbelloops jachtgeweren in de aanslag, om de weinige vogels die daar op dat moment rust kwamen zoeken, zoals Kleine Kortteenleeuweriken, te tracteren op een lading hagel. Dit was bij het zoutmeer van Paralimni. Bij de wet is het verboden om vanuit een auto op gevogelte en andere dieren te schieten. Uit de vele overtredingen die wij daar gezien hebben, blijkt wel dat er geen of weinig controle op uit wordt geoefend.

Op de Kiti Dam was een touw gespannen van ongeveer honderd meter lang dat van het begin tot het einde was ingesmeerd met een zeer sterke lijm, de vogel die ik daar van de dood heb gered was een Paapje. Bij verdere controle van het touw bleek al vlug dat er vele vogels aan vast hebben gezeten en vermoedelijk de dood hebben gevonden. Aan de veertjes kon ik wel opmaken dat er veel Bijeneters maar ook andere kleinere soorten hebben vastgezeten.

Bij het moerasgebied rond het meer van Akrotiri en Bishop's Pool werd ons al vlug duidelijk dat hier de vogels ook niet veilig kunnen foerageren. Enkele vogels die wij daar zagen liggen, waren onder andere Boerenzwaluw, Kievit en een steltloper. Deze waren in verre staat van ontbinding. Aan de vele lege patroonhulzen te zien, wordt hier vermoedelijk vaak op vogels geschoten. Bij de Kensington Kliffen (waar de Eleonora's Valk nog in een klein aantal broedt) liep ik in een kleinwildstrop. Daarna heb ik nog enkele kleinwildstroppen die vangklaar stonden opgesteld, onklaar gemaakt. Op een andere plek lagen naar onze schatting ongeveer honderd patroonhulzen. Volgens ons is dit het werk van jagers die daar op overtrekkende vogels hebben staan schieten.

Weer op een andere plek stonden enkele wagens langs een bosrand, ook dit trok onze aandacht. Op de plek des onheils aangekomen, werd het ons al vlug duidelijk, dat hier ook op vogels werd geschoten. Er stonden jagers klaar (en de meest luie jagers hadden nog een stoeltje meegebracht) om de vogels die niets vermoedend in de schaduw wilden neerstrijken, naar beneden te knallen.

Waar wij ook kwamen, overal zag je patroonhulzen liggen. In de omgeving van Droushia liep een jongen met een windbuks waarmee hij te voren een twintigtal Zwartkoppen had geschoten. Ze hingen duidelijk zichtbaar aan zijn koppel. Bij de Makrokolympus Dam stonden twee personen die de nodige aandacht trokken. Nadat zij ieder met hun eigen auto vertrokken waren, zijn wij gaan kijken wat deze personen daar hadden uitgespookt. Er lag een slang (soort voor ons onbekend) in drie stukken geschoten nog bezig met de laatste stuiptrekkingen. Na het maken van een dia en met het waarom in gedachten dat dit levend wezen moest worden doodgeschoten, hebben wij deze plek verlaten.

Afgezien van deze negatieve punten is onze vakantie toch nog geslaagd. De natuur is mooi en de bevolking van het platteland is vriendelijk. Wij hopen dat deze toestanden in de toekomst niet meer zullen voorkomen, zodat wij nog eens Cyprus kunnen bezoeken en het is te hopen dat elke lezer zijn/haar belevenissen met jacht en vangst van trekvogels in het Middellandse-Zeegebied wil melden met concrete informatie over plaats en data.

■ Toon & Tiny Bussers, Voortje 13, 5731 PP Mierlo.
Joost & Truus Bruyntjes.

Grauwe Klauwier in bijzonder hoge dichtheid

Op 17 juli 1995 bevond ik mij op één van de toevoyerwegen naar Szeghalom in Hongarije. Een gedeelte van deze weg, zo'n twintig km, had struikgewas langs de weg. Al fietsende telde ik elke twintig meter ten minste één paar van de Grauwe Klauwier. Een 1000x factor leert dat dit wegdeel tussen de negenhonderd en duizend paren dan wel broedparen heeft kunnen bevatten.

■ Henk Gaasbeek, Schaarweide 14, 3075 RC Rotterdam.

Protestbrief tegen de Franse overheid en de Franse organisaties van jagers in Frankrijk

De Franse Overheid en organisaties van jagers hebben de landen van de Europese Unie geen lessen te geven inzake een goede vogel- en natuurbescherming in het algemeen. Nationaal en internationaal protest. Ik protesteer ten eerste tegen de volgende overtredingen van de jagers en een slechte jachtwetgeving in het algemeen.

1. Ik protesteer tegen het schieten van dieren na zonsopgang in de kustgebieden.
2. Ik protesteer tegen het vangen van Ortolanen, leeuweriken in het zuidwesten van het land en van Roodborsten in de Provence.

3. Ik protesteer tegen het tolereren van vallen (zoals 'leccques) in het zuidwesten en het schieten van Houtduiven en Zomertortels tijdens de voorjaars trek.

4. Ik protesteer tegen het feit dat Frankrijk in vijf jaar een groot aantal jachtmethoden heeft gelegaliseerd.

5. Ik protesteer tegen het feit dat de Franse regering een grote druk heeft uitgeoefend op de EU om de EG-Richtlijn 79409 voor de bescherming van in het wild levende vogels zo veel mogelijk af te zwakken.

6. Ik protesteer tegen het feit dat de jachtduur van 7,5 maanden in Frankrijk veel te lang is, terwijl het Europese gemiddelde daarvoor 5,2 maanden is.

7. Ik protesteer tegen het feit dat er in Frankrijk maar liefst 58 soorten vogels mogen worden geschoten, het gemiddelde aantal in de Europese landen is niet hoger dan vijftientwintig soorten.

8. Ik protesteer tegen Frankrijk omdat het het enige Westeuropese land is waar men op volgende beschermde vogelsoorten mag schieten: Kanoetstrandloper, Zilverplevier, grutto's, Zwarte Ruiter en Groenpootruiter.

9. Ik protesteer omdat het jachtseizoen in Frankrijk nergens zo vroeg begint als op 14 juli, deze datum is zelfs nog een maand eerder dan in Portugal.

10. Ik protesteer tegen het feit dat de laatste tien jaar alle onderzoeksprogramma's in Frankrijk door de staat zijn geconcentreerd bij het ONC. En wat is het ONC? Dat is het Nationale Bureau voor de Jacht.

11. Ik protesteer tegen de Franse overheid en de jagersorganisaties voor het feit dat door deze situatie er in Frankrijk geen sprake meer kan zijn van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek.

12. En ik protesteer nogmaals tegen de Franse regering, zoals bijvoorbeeld de minister van Landbouw en de minister van Leefmilieu omdat de Franse overheid daar de schuld van is dat jagers in het algemeen zo veel misdaden en natuurmoorden mogen begaan.

De Europese Unie mag haar niet laten overtroeven door de Franse regering en de Franse jagers!

■ Leopold De Smet, Nieuwstraat 79, B-9340 Lede, België.

Kievitsei in scholeksternest

Direct na de sluiting van de tuinbouwtentoonstelling de Floriade is begonnen met de ontsluiting en het bouwrijp maken van het terrein, gelegen aan de zuidzijde van Zoetermeer, voor de bouw van nieuwe woonwijken en kantoorgebouwen. In het voorjaar 1994 was de bouw van kantoren in volle gang. In de circa vijf jaren voorafgaand aan de Floriade was in het gebied reeds de boombeplanting aangelegd en waren grondwerken uitgevoerd, waarbij nieuwe contouren werden aangelegd, grotendeels met aangevoerde grondsoorten. Na deze dynamische periode van braakliggen, was in voorjaar 1994 een terrein ontstaan met variaties in hoogte, in grondsoorten

Scholeksternest met een Kievitsaai.
Foto: Bob de Lange.

en een gevarieerde begroeiing. In het bijzonder de vele open stukken zandgrond zorgden in het voorjaar 1994 voor een opmerkelijke dichtheid van broedvogels, vooral Kievit, Kleine Plevier, Scholekster, Fazant en Patrijs.

Op 3 mei 1994 werd een scholeksternest aange troffen met vlak daarnaast sporen van een tractor. Als illustratie van de risico's voor weidevogel-nesten werd een serie foto's gemaakt van het nest en de tractorsporen. Het nest werd nog enige malen geïnspecteerd om vast te stellen of de vogels stand hielden ondanks de zware verstoring door grondwerk.

Op 18 mei waren van de vier eieren drie stuks uitgekomen en de kuikens lagen nog in het nest. Volgens verwachting waren twee van de kuikens Scholeksters, doch de derde bleek een Kievit te zijn. Het verschil werd bevestigd door het gedrag: de jonge Kievit vluchtte tijdens het fotograferen uit het nest, de Scholeksters hielden zich gedrukt. Het Kievitje werd in het nest teruggelegd, waar het zich keurig 'dood' hield, waarbij opviel dat de witte nekvlek werd verborgen.

Bij controle van de nestfoto's bleek inderdaad dat er drie eieren van een Scholekster waren geweest en het vierde duidelijk afweek in grootte, kleur, stippenpatroon en vorm.

De vraag kwam op of het voor een Kievitskuiken een voordeel zou opleveren door Scholeksters te worden grootgebracht. Scholeksters geven immers, vergeleken met de Kievit, meer broedzorg door het aanwijzen of aangeven van geschikt voedsel. Met het doel de verdere ontwikkelingen te volgen, werd een reeks bezoeken aan het gebied gebracht. De volgende dag (19 mei) lag het Kievitskuiken om 9.00 uur slap in het nest, doch

Nest met twee scholeksterjongen en één Kievitsjong (achterste) en een niet uitgekomen scholeksterei.
Foto: Bob de Lange.

om 11.00 uur liep het gezond rond. Om 17.00 uur stonden beide ouders Scholekster op wacht op enige afstand van het nest, de jongen bevonden zich kennelijk in een stuk met wat hogere begroeiing. Dit beeld werd ook de volgende dagen (20, 21 en 22 mei) aangetroffen: de Scholeksters stonden een groot deel van de tijd op wacht, doch brachten incidenteel (circa één maal per anderhalf uur) voedsel naar de jongen. Bij inspectie bleken dit twee scholeksterjongen te zijn. Op 22 mei werd een scholeksterjong gezien dat een ouder over een afstand van circa vijf meter volgde. De laatste waarneming werd op 27 mei gedaan: twee scholeksterouders met twee jongen.

Conclusie van de reeks observaties is dat het Kievitskuiken voor het laatst is gezien op 19 mei, een dag ná het uitkomen van het ei. De scholeksterjongen zijn gedurende tien dagen nog diverse malen gezien, onder de broedzorg (bewaking, incidenteel voederen) die voor de soort gebruikelijk is. Er zijn dus geen aanwijzingen dat het Kievitje een voordeel heeft gehad van het uitkomen in een scholeksternest; zelfs geen aanwijzing dat het ná de eerste dag nog leefde.

Hoewel predatie altijd tot de mogelijkheden behoort, was het opmerkelijk dat het vierde, niet uitgekomen, ei zes dagen na het uitkomen van de andere jongen, dus op 24 mei, nog onberoerd in het nest lag, dit ondanks de regelmatige aanwezigheid van Eksters.

De vraag rijst of het gedrag van de Kievit een 'toevallige' afwijking is of dat hier sprake zou zijn van broedparasitisme. Broedparasitisme kan een gunstige balans tussen kosten (een extra ei) en baten (minder of geen broedzorg) opleveren. In het geval van de Koekoek blijkt echter dat een reeks aanpassingen noodzakelijk is om de balans gemiddeld positief te krijgen. Bij nestvlieders zoals Scholekster en Kievit is in deze balans het voordeel van de mindere broedzorg geringer dan in het geval van nestblijvers (zoals de Koekoek). Voor een gunstige balans zal de kans dat het ei een volwaardig jong zal opleveren relatief groot moeten zijn. Belangrijkste voorwaarden daartoe zijn dat het gastpaar het vreemde ei accepteert en dat het ongeveer gelijktijdig met de andere eieren uitkomt.

Voor het gelijktijdig uitkomen is het primair van belang dat de broedperiode van Kievit en Scholekster ruwweg gelijk zijn (25 dagen). Het risico dat de Kievit een verkeerd tijdstip kiest is gering: de Scholekster begint pas met broeden als het legsel is voltooid. In de legperiode is het nest niet voortdurend bezet en dan zal de Kievit een kans kunnen vinden voor het toevoegen van een ei, tijdens de broedperiode is die kans zeer veel kleiner.

Bij de Scholekster bestaat het legsel in 65% van de gevallen uit drie eieren en in 8% uit vier eieren; met het accepteren van een vierde ei is de Scholekster dus binnen het gangbare aantal voor de soort gebleven.

De vraag of de Kievit profijt kan hebben van broedparasitisme op de Scholekster kan ten dele positief worden beantwoord. Van de Kievit worden weinig aanpassingen verlangd en het ei kan

blijkbaar goed uitkomen. Er is echter geen aanwijzing dat het jong vervolgens voordeel heeft gehad van de broedzorg van de Scholeksters.

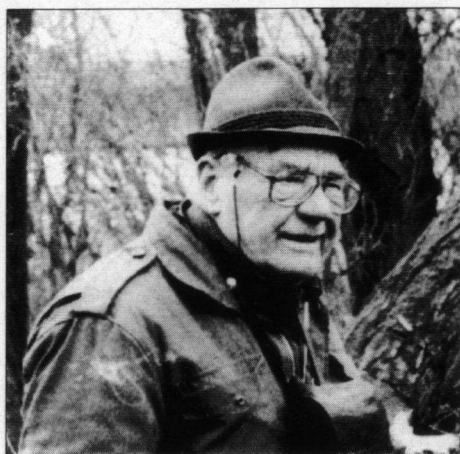
■ Bob de Lange, Turfberg 28, 2716 LV Zoetermeer, (079) 352 01 14.

22 SEPTEMBER 1912 - 20 NOVEMBER 1995

Ter nagedachtenis aan George Schuijl

Eind oktober 1995 maakte George Schuijl met enkele vogelaars een tocht naar Rügen, speciaal voor het observeren van trekkende Kraanvogels en stootvogels. Niemand kon toen vermoeden dat dit zijn laatste vogeltocht zou zijn. Aan het eind van deze excursie werd hij ziek en overleed enkele weken daarna op 20 november 1995. Wij kennen George als een markant figuur die altijd bezig was met nestkasten, Dassen, herten, Vossen en stootvogels en met het fotograferen van vogels en grotere zoogdieren. Urenlang kon hij in een schuilhutje of gewoon onder de dekking van dennegroten wachten op die ene Vos of vogels die hij nog nimmer op de gevoelige plaat of video vastlegde. Zijn intense belangstelling voor alles wat met de natuur te maken had, begon reeds op zeer jeugdige leeftijd bij de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN). In de broedseizoenen 1931 tot en met 1935 trok hij op met Luuk en Niko Tinbergen en onderzocht Boomvalken en andere stootvogelsoorten op de Veluwe. George was een fervent preparateur met een prachtige referentiecollectie in glazen vitrinekasten. Zijn belangstelling voor vogels, vooral ook de gewone vogelsoorten, stootvogels en uilen wakkerde hij steeds aan bij een ieder die het wilde horen. Hij was een actief werker en medewerker bij het Gelders Vrijwillige Landschapsbeheer. Zijn voorliefde voor nestkasten en alles wat daarin gebeurde, had steeds zijn diepe belangstelling. In zijn leven controleerde hij er jaarlijks honderden en maakte er wel duizenden van afvalhout. In de Werkgroep Nestkasten maar ook in Het Vogeljaar propageerde hij het gebruik van PVC-buis, zeg maar 'rioolpijpen' en ondanks de commotie over deze nestkasttypen verschilt het uitvliessucces niet noemenswaard van dat voor het klassieke Wageningse type. In minstens 35 rapporten deed hij verslag van zijn nestkastbevindingen, onder andere samen met Harold Dekhuijzen. George was Controleur-Vogelwet 1936. Bekeuringen deelde hij zelden uit, maar benaderde overtreders als een strenge ouderwetse schoolmeester met een korte doch duidelijke reprimande, die meestal resulteerde in het vrijlaten van de gevangen en wettelijk beschermde vogels en een kop koffie voor de opsporingsambtenaar. In de periode mei 1971 tot in april 1974 liep George een aantal jaren mee in de redactie van Het Vogeljaar. Hij ontbrak nooit op een redactievergadering. Daar heeft hij vele waardevolle ideeën en opmerkingen naar voren gebracht. Op 11 mei 1995 werd hij benoemd tot erelid van de KNNV-Vogelwerkgroep Wageningen, waar hij zo goed als alle vergaderingen en excursies bijwoonde en altijd wel iets wetenswaardigs had te vertellen.

In de jaren zeventig en begin jaren tachtig trok ik veel met George op. Zijn belangstelling voor al-

George Schuijl tijdens het knotten van wilgen, 1 december 1993.

Foto: Rien Snijders.

les wat de natuur betrof maakte hem tot een fijne en goede metgezel op alle botanische tochten op zoek naar Holwortel-habitats in België, Luxemburg, Duitsland, Denemarken, Frankrijk en Zweden. Hij had een soort zesde zintuig en kon vanuit een rijdende auto Holwortel-habitats opsporen.

In persoonlijke gesprekken herinner ik mij zijn intense belangstelling voor zijn kinderen en kleinkinderen. Hij was een geliefde opa. George overleed op 83-jarige leeftijd, eigenlijk voor iemand met zo veel energie nog veel te jong. Wij zullen hem niet vergeten, de herinnering zal niet vervagen.

Mogen zijn vrouw Jo, die hem in alles steunde, zijn dochters Akke en Anneke, zijn schoonzons, zijn vier kleinkinderen en zijn zus Kitty de kracht vinden om dit verlies te verwerken.

Herman N. Leys.

Stootvogelvervolgning en vinden van dode stootvogels/uilen melden

Nadat de Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland (WRNON) in maart 1994 een landelijke vereniging werd en werd omgedoopt in de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) worden er jaarlijks vele honderden gevallen van stootvogelvervolgning, nestverstoring en eiroof gemeld. In 1995 is het aantal meldingen zelfs hoger dan ooit tevoren.

Om overzicht te houden op die gegevens en om ze snel en gemakkelijk toegankelijk te maken is met ingang van 1 januari 1996 begonnen met een centrale registratie van stootvogelvervolgning en doodsoorzaken van stootvogels en uilen.

In Noord-Brabant heeft men het afgelopen jaar proef gedraaid met een computerprogramma dat speciaal voor dit doel is ontwikkeld. Het programma biedt velerlei mogelijkheden om gegevens op te zoeken, te sorteren en overzichtelijk te presenteren. Zo is het ook mogelijk om op de kaart van Nederland of van een provincie de plaatsen te markeren waar vogels zijn gevonden. Het tellen en vastleggen van gegevens van broed- en trekvogels is bij Nederlandse vogelaars goed ingeburgerd. Door Sovon (Samen-

werkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland) worden deze gegevens verwerkt en in rapporten vastgelegd. Door middel van deze inventarisaties hebben wij zicht op aantalsontwikkelingen, biotoopkeuze, trektijd, broedgegevens en dergelijke.

Deze gegevens worden waar nodig onder andere gebruikt bij het vaststellen van beheerplannen voor natuurgebieden en het beschermen van vogelsoorten.

Naast de centrale registratie van stootvogelvervolgving worden eveneens alle doodgevonden stootvogels en uilen, ongeacht hun doodsoorzaak, geregistreerd. De verwachting is dat er met het verzamelen van deze informatie meer inzicht wordt verkregen in de doodsoorzaken van vogels (bijvoorbeeld verkeers- en raamslachtoffers), de plaatsen waar ze overlijden en de leeftijd die ze hebben. De informatie is wellicht goed bruikbaar bij het vaststellen wegbarmenbeheer, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en dergelijke.

Om een goede registratie te waarborgen, zijn er meldingsformulieren ontwikkeld die kunnen worden aangevraagd op onderstaand adres. Gegevens uit het programma zullen worden vastgelegd in jaarverslagen, welke eveneens op dat adres zijn te bestellen. Voor meer informatie gelieve contact op te nemen met ondergetekende.

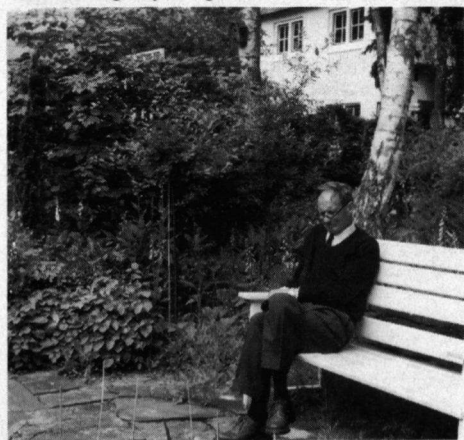
■ Hans van Lieshout, Lange Bleek 1, 6029 RW Sterksel, (040) 226 48 47.

24 MAART 1917 - 18 SEPTEMBER 1995

Dr. Jan Hoogerheide overleden

Niet iedereen weet dat zich in het Gooi al vóór de Tweede Wereldoorlog een groepje ornithologen had gevormd, dat geregeld contact met elkaar had. Onder hen bevond zich ook de oogarts dr. Jan Hoogerheide uit Huizen. Hij overleed op 18 september 1995 op 78-jarige leeftijd in zijn woonplaats, alwaar hij reeds sinds 1927 woonachtig was.

Al op zeer jeugdige leeftijd ontwikkelde Jan zijn aanleg om vogelwaarnemingen in het veld te doen. Hiervan hield hij sinds 1930 zorgvuldig aantekening. Zijn dagboeken van 1930 tot 1944

Jan Hoogerheide genoot van zijn tuin aan de Naarderstraat te Huizen N.-H.

Dr. Jan Hoogerheide.

zijn door Wim Duurland uitgewerkt voor het boek 'Vogels tussen Vecht en Eem', dat in 1987 is uitgegeven door de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. In de jaren dertig hield hij zich ook al bezig met vogelfotografie. Zijn foto's van een Grauwe Franjepoot, gezien op 27 september 1936 in de Huizer haven en van een nestkastenrek voor Spreeuwen in de Eempolders zijn in het eerdergenoemde boek gepubliceerd.

Niet in het minst genoot Jan Hoogerheide van de directe omgeving van zijn huis, de diverse heidegebieden en Huizereng, die toen nog niet zo veelvuldig werden betreden als nu en die ook nog veel meer verbinding met elkaar hadden. Het was er een eldorado voor zangvogels, spechten en uilen.

In het Gooi had hij regelmatig contact met een aantal trouwe vogelvrienden, die hij langs de Huizerkust en op de pier van Huizen ontmoette. Daar lag toen nog de Zuiderzee, waar men uitgesproken zeevogels kon tegenkomen. Op de kalkfabriek bij de haven van Huizen broedde toen al de Zwarte Roodstaart.

Kortgeleden vertelde Jan nog dat hij op één dag in de Eempolders wel eens drie nesten van de Kwartelkoning had gezien.

Zijn leeftijdgenoten Willem Kraak en Gerard Rinkel wisselden met hem vaak van gedachten over de vogels en daaruit ontsproten dan ook de vermaard geworden artikelen over de Kievit en de ruitrek van Bergeenden aan de Gooise kust. Later bestudeerde hij samen met zijn broer Kees de Eidereenden op de Waddeneilanden.

Maar ook met de Hilversumse vogelvrienden had hij regelmatig contact, zoals met Bertus van Koersveld, Bé Wolff, Gerard de Vries en de jongere Jaap Taapken. Deze laatste beschouwt zich als een 'discipel' van Jan Hoogerheide, die hem de geheimen van het vogels waarnemen in het veld heeft bijgebracht. Ook met W.H. van Dobben, die de eerste Nederlandse vogelgids 'Wat vliegt daar?' schreef, en met M.F. Mörzer Bruyns en Karel Voous had Jan Hoogerheide goede contacten. In zijn huis aan de Naarderstraat in Huizen lag de bakermat voor vele vogelaars uit het Gooi.

De crematie heeft in besloten kring in Bilthoven plaatsgevonden.

J.T.

Oproep - Voedsel zwarte sternkuikens

In buitenlandse en oudere Nederlandse literatuur wordt over het algemeen gesteld dat Zwarte Sterns hun jongen voeren met insecten (niet te verwarren met het aanbieden van vis aan wijfjes door baltende mannetjes). Tegenwoordig voeren Nederlandse Zwarte Sterns hun jongen grotendeels met vis, wellicht omdat er minder grote insecten beschikbaar zijn. Nu blijkt dat dit niet iets is van de laatste paar jaar: de oudste (ongepubliceerde) waarnemingen van visvoerende Zwarte Sterns die mij bekend zijn, dateren van 1981. Heeft iemand oude gegevens over voeren-de Zwarte Sterns? Ook kwalitatieve en anekdotische waarnemingen zijn interessant.

■ Albert Beintema, IBN-DLO, postbus 23, 6700 AA Wageningen.

Open brief aan natuurbeschermingsorganisaties en vogelwerkgroepen

De Stichting Kritisch Faunabeheer maakt zich, samen met veel andere organisaties op het gebied van natuurbescherming, grote zorgen over de toenemende druk van individuele jagers en jagersclubs (tegenwoordig Wildbeheer Eenheden, WBE's, geheten) om te mogen participeren in natuur- en vogelbeschermingsprojecten. Het statutair vastgelegde hoofddoel van de WBE's is het bevorderen van de belangen van de jacht. Wildbeheerplannen vormen de uitwerking van dit hoofddoel. Wildbeheerplannen worden door de jagers gemaakt, zonder dat er sprake is van biologische noodzaak of maatschappelijke verantwoording.

Onze bezorgdheid komt voort uit de volgende argumenten:

- Veel natuurbeschermers hebben, om welke redenen dan ook, een afkeer tegen de jacht. Jagers proberen deze antipathie te bestrijden, door te wijzen op de vele goede dingen die zij 'in het veld' zouden doen. Nog afgezien van het waarheidsgehalte van deze stelling, mag dat op zich natuurlijk geen vrijbrief zijn voor de jacht op welke diersoort dan ook. De Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) laat echter geen gelegenheid voorbijgaan, om juist hiermee aanneemelijk te maken dat jacht ook zijn goede kanten heeft. De samenwerking tussen de KNJV en een natuurbeschermingsorganisatie wordt door de jagers publicitair uitgebuit. Wie daarentegen ziet dat dit een oneigenlijk argument is, zou alleen al om deze reden daarom beter niet met jagers moeten samenwerken.

- De belangen van natuurbescherming en die van jagers zijn onherroepelijk tegenstrijdig. Onvermijdelijk hebben jagers meer 'positieve' belangstelling voor bejaagbare diersoorten en 'negatieve' belangstelling voor de predatoren van bejaagbare diersoorten. Deze selectieve belangstelling uit zich in beheermaatregelen, die niet met algemene ecologisch verantwoorde natuurbescherming te rijmen valt.

Als voorbeeld moge dienen de onbedwingbare neiging van jagers om kraai- en meeuwachtigen te bestrijden, is het niet om het jachtwild te beschermen, dan wel onder het mom van bescherming van weidevogels en andere grondbroeders.

Dat uit onderzoek blijkt, dat deze vogels geen ernstige bedreiging vormen voor de weidevogels of grondbroeders en dat de bejaging van deze predatoren niet het door de jagers verwachte effect heeft, weigeren zij te erkennen. Kennelijk zijn weinig jagers zich bewust van het feit, dat bijvoorbeeld ook Torenvalken, Egels, Hermelijnen, Bunzingen, Wezels, Blauwe Reigers en Fazanten de eieren en jongen van grondbroeders als voedsel beschouwen. Als dat wel tot ze doordringt, mag worden gerekend op sterke aandrang van jagerszijde om deze soorten 'kort te houden'. Als daarvoor geen officiële toestemming komt, is de kans dat sommigen het recht in eigen hand nemen groot.

Helaas geldt dit argument niet alleen voor jagers, ook sommige agrariërs en zelfs 'natuurbeschermers' wensen slechts mee te werken aan weidevogelbescherming, als iedere vorm van predatie van de door hen gekoesterde soorten wordt bestreden. Naar onze mening verwordt natuurbescherming dan tot een vorm van extensieve veehouderij of avicultuur, die de naam natuurbescherming niet verdient.

- Stootvogelbestrijding is een uitwas van het jachtbedrijf, zeggen ook de jagers zelf. Maar deze uitwas is een logisch gevolg van de gedachtengang van jager en jachttopzichter. In wezen kan hij het niet accepteren, dat zijn jachtwild door anderen wordt buitgemaakt, of dat nu een Vos, een stroper of een beschermde stootvogel is. Ook in het tijdschrift van de jagersvereniging wordt bij herhaling gewaarschuwd tegen de in sommige streken 'onnatuurlijke hoge stand' van bijvoorbeeld de Havik. Tegelijkertijd wordt vol lof gesproken over landen, waar 'predatorcontrole' (lees: het schieten van stootvogels) is toegestaan. Dit morele steuntje in de rug is voor velen kennelijk voldoende om stootvogels te bestrijden door schieten, omzagen van nestbomen, illegaal uithorsten en vergiften. Stootvogelsbestrijding is een logisch gevolg van de manier, waarop de jacht in Nederland is ingericht.

Extra wrang zijn de activiteiten van jagers bij de bescherming van weidevogels. Weliswaar mag met ingang van 1996 op een aantal weidevogelsoorten, met name de snippen en enkele eendensoorten, niet meer worden gejaagd. Dat neemt niet weg dat er op soorten als Wilde Eend, Meerkoot, Patrijs en Smient, die zeer afhankelijk zijn van weidegebieden, gewoon mag worden gejaagd. Zelfs de al twee jaar geleden aangekondigde sterke inkrimping van de mogelijkheid om de Kolgans, Grauwe Gans en Rietgans te jagen blijft, door druk van jagerszijde, uit. Ook het afschaffen van de zogenaamde '1 ha.-regeling zuivere waterwildjacht' is daarom nog steeds geen feit. Vaak liggen deze maar 1 ha grote stukjes in weidegebieden, waardoor een enorme jachtdruk ontstaat en onaantoonbare verstoring voor alle daar levende diersoorten optreedt. Jagers die in weidegebieden jagen en tegelijkertijd participeren in weidevogelbeschermingsactiviteiten laden daarmee onherroepelijk de verdenking op zich, dat - ook - ten eigen bate te doen. Organisaties die in dit opzicht met de jagers samenwerken, maken zich daarmee in de ogen

van velen medeschuldig aan de daden van de jagers.

De Stichting Kritisch Faunabeheer hoopt hiermee duidelijk gemaakt te hebben, dat samenwerking tussen natuurbeschermingsorganisaties en wildebeheer eenheden vanuit de tegenstelde belangen op z'n minst niet wenselijk is en bij vele natuurbeschermers op grote weerstand stuit.

■ Namens de Stichting Kritisch Faunabeheer, J. Poeder, voorzitter.

Kennen vogels gezelligheid?

De situatie: een laaggelegen en relatief kaal stukje slootkant van een tochtslot langs de Rotte in het Ommoordse Veld, juist boven Terbregge bij Rotterdam. Een favoriete rust- en poetsplaats van de plaatselijke watervogels. Het is begin september, midden op de dag, met rustig, een beetje loom nazomerweer. Het gezin Knobbelzwanen, de oudervogels met vier grote jongen, is toe aan een rustpauze en heeft zich in het gras neergevleid. Dat wil zeggen, alleen de jongen. De ouders houden aan weerszijden een oogje in het zeil. Het meerkoe-gezin, de oudervogels met twee eveneens grote jongen, houdt de dagelijkse foerageerroutine ook een poosje voor gezien. Ook hier de jongen tussen de ouders in. Maar alle vier nadrukkelijk te midden van de zwanen! Die houden immers toch al een oogje in het zeil.

Ik maakte de foto om de niet alledaagse opstelling van de vogels vast te leggen. Hier heerst volmaakte vrede waar men slaande ruzie zou verwachten. Knobbelzwanen dulden geen andere dieren in de buurt van hun jongen en Meerkoe-ten al helemaal niet, zo wil het vooroordeel. Maar: het is al laat in het (broed)seizoen en de jongen zijn al bijna uitgegroeid. De magen gevuld en de agressie getemperd. De beide ouders hebben in de voorgaande maanden in el-

kaars nabijheid gebroed en hun jongen grootgebracht. En, naar men mag aannemen, conflicten uitgevochten. Aanvankelijk uiterst fel, vooral waar de één het nest van de ander te dicht naderde. Later ook nog toen de jongen kleiner en kwetsbaarder waren. Menigmaal zagen de Meerkoe-ten zich genoodzaakt de wal op te vluchten als het gezin zwanen, het dreigende mannetje voorop, passeerde. Ook gebeurde het dat de Meerkoe-ten de zwanen met veel watergetrappel en verbaal misbaar een halt toeriepen bij nadering van hun nest of kuikens. Dat is nu lang geleden. De jongen groot, het doel bereikt. Ieder heeft de ander leren kennen en respecteren. En gezelligheid? Kennen vogels van verschillende soorten een dergelijk gevoel voor en met elkaar? Waarden zij elkaars vredige gezelschap? Als je de foto ziet zou je haast denken van wel.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam, (010) 418 26 86.

Staartmees beschermt zich tegen winterweer

In de strenge vorstperiode tijdens de jaarwisseling kwam ik op mijn vliering. In de buitenmuur zijn enkele gaten geboord voor ventilatie en in de binnenmuur is een opening ter hoogte van deze gaten. Tot zijn grote verbazing zag ik in de opening een staart van een vogel uit een bolletje mos steken. Het moet een Staartmees zijn geweest die zich tegen de barre koude had gewapend met een dekentje mos. Of de foto die ik maakte is gelukt, zal nog moeten blijken. De mees stelde de belangstelling echter niet op prijs en vertrok. Of hij nog is teruggekomen, weet ik niet. Om verdere verstoring te voorkomen, ben ik niet meer gaan kijken.

De vogelpoep die echter op de muur lag, toont aan dat hij niet voor de eerste keer op deze plek overnachtte.

■ J.M. Beek, Wildernislaan 51, 7313 BD Apeldoorn.

Knobbelzwanen en Meerkoe-ten: gezellig? Terbregge bij Rotterdam, 11 september 1994.

Foto: Auke B. Terluin.

Met Pasen: eieren eten en dan?

Wij sparen al jaren de eierdoppen. Deze worden ontdaan van het witte vlies en daarna bewaard tot het vroege voorjaar.

Dan worden ze fijngerold met een fles en gaan dan mee naar ons kampeerterrein en worden dan in het bos uitgestrooid. Dat doet men ook al jaren op terreinen in Venray, Loenen en Noordwijkerhout. De bevolking in Loenen doet daar ook aan mee. Nu horen wij steeds dat er te weinig kalk is te vinden voor de vogels en wij vinden dat deze oproep dan ook van belang is voor de vogelwerkgroepen. Bega nu vooral niet de fout om hele doppen in het bos te gooien. Dat is nu niet de bedoeling. Wij strooien ze eind maart uit en letten dan op of er gebruik van wordt gemaakt en dat gebeurt dan ook. Wij hebben 25 nestkastjes hangen en wij zijn nog nooit afwijkende eieren tegengekomen. Dus wij doen hier een oproep om alle eierdoppen te sparen en dan natuurlijk fijngemaakt in het bos uit te strooien.

■ Miep en Otto Kimmijzer, Nieuwe Prinsengracht 96 bel, 1018 VW Amsterdam, (020) 626 81 82.

Grauwe Vliegenvanger met bijzondere prooivangst

Op 2 juli 1995 bezocht ik, zoals elk jaar, één van de mooiste en laatste bolwerken van de

Grote Karekiet, de Reeuwijksche Plassen. In de namiddag zag ik een Grauwe Vliegenvanger aan de rand van een grote surfplas, met een wel erg grote prooivangst, die ik langdurig kon bekijken (zie de situatietekening). De prooi bleek een Horzelvlieder (*Sesia apiformis*) die vrij zelden vliegt en vaak op stammen rust. Dergelijke prooi wordt voornamelijk voor de jongen gevangen en is waarschijnlijk direct van de stam geplukt al hippende of lopende (Davies 1976). De menulijst van de Grauwe Vliegenvanger omvat vele insektengroepen, onder andere die van de *Lepidoptera* met twaalf hierin genoemde families. Zo ook genoemd op de achtste plaats in de menulijst, de *Sesiidae* of wespvlinders. Prooirestonderzoek laat zien dat van de *Lepidoptera* het meest larven worden gevangen. Bij een Oekraïens onderzoek werden uit tien magen 220 prooiummers gehaald, met 9,6% *Lepidoptera* en hiervan was maar 1,4% vlinders. Andere prooirestonderzoeken laten 8,9-10,9-16 of 30% *Lepidoptera* zien. Terwijl Horzelvlinders nergens in procenten worden genoemd, de voorzichtige conclusie uit alle prooirestonderzoeken is, dat het er wel eens enkele procenten tot onderdelen van 1% zouden kunnen zijn, wat betreft volwassen Horzelvlinders.

■ H.A. Gaasbeek, Schaarweide 14, 3075 RC Rotterdam.

LITTERATUUR:

Cramp, S. et al (1988): The Birds of the Western Palearctic. Volume V. Oxford University Press.

Gezanten en kippen in biologische fruitteelt

Uit een Amerikaans onderzoek op een proefveld van een halve hectare appelboomgaard blijkt dat Afrikaanse huisgezanten, een gedomesticeerde vorm van de Knobbels (Anser cygnoides) en Plymouth Rockkriekippen nuttige effecten hebben en economische potenties bieden. In de appelboomgaard werden ook aardappelen geteeld. Er zijn geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt. De gezanten blijven in de buurt van de poel en grazen de kruidenopslag in de naaste omgeving weg. Ook de kruidenopslag langs de aardappelvelden is afgegrast zonder schade aan de aardappelplanten zelf aan te richten. De kriekippen pikken over een groter gebied in lager tempo de kruiden weg en voeden zich ook met insecten zoals Coloradokevers (*Leptinotarsa decemlineata*) en Japanse Kevers (*Popillia japonica*). In een conventionele boomgaard is het houden van deze vogels niet mogelijk vanwege het intensieve gebruik van bestrijdingsmiddelen.

P.M.

LITTERATUUR:

Clark, M.S., S.H. Gage, L.B. DeLind & M. Lennington (1995): The compatibility of domestic birds with a non-chemical agrosystem. American Journal of Alternative Agriculture 10 (3): 114-121.

Grzimek, B., W. Meise, G. Niethammer, J. Steinbacher & E. Thenius (1973): Grzimeks Tierleben. Vogels deel 1. Zürich.

In waargenomen positie. Grauwe Vliegenvanger met Horzelvlieder op 2 juli 1995. Reeuwijksche Plassen. Tekening: Henk Gaasbeek.

Vogelafdruk op vensterruit, Meppel, oktober 1995.

Foto: J.H. Boom

Vogelafdruk op ruit

In mijn woonplaats Meppel vloog een vogel tegen een grote vensterruit en liet daar een vrij duidelijke afdruk achter. De vraag deed zich voor, van welke vogelsoort de afdruk mocht zijn, maar daarover konden wij slechts veronderstellingen aangeven. Mogelijk is het een duif geweest; duiven die in uitstekende conditie verkeren, zijn met

een dun filmpje vettige verenpoeder bedekt en geven dat bijvoorbeeld op je kleren af bij het hanteren. Ook viel aan een Ransuil te denken. De totale afdruk beslaat van vleugeltop tot vleugeltop ongeveer 72 cm. Mogelijk heeft iemand ervaring in dergelijke zaken; dan hoor ik het graag.

■ Rein Schut, Timorstraat 38, 7941 VE Meppel, (0522) 25 29 62.

Detail van vogelafdruk op vensterruit, Meppel, oktober 1995.

Foto: J.H. Boom.